

Asia: VN/32207/2022

Hallituksen esitys etäyhteyksien edistämisestä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne yleisesti esityksestä

Valtakunnansyyttäjän toimisto kiittää mahdollisuudesta lausua. Luonnos hallituksen esitykseksi pitää sisällään kannatettavia uudistuksia, jotka antavat tuomioistuimille lisää mahdollisuuksia toteuttaa pakkokeinokäsittelyjä, rikosasian valmisteluistuntoja ja pääkäsittelyjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Säännökset antavat myös joustoa yllättäviin tilanteisiin, jotka ilman etäyhteyden käyttämisen mahdollisuutta johtaisivat käsittelyn peruuntumiseen ja siten koko asian viivästymiseen sekä tarpeettomien kustannusten syntymiseen.

Monissa säännöksissä tuomioistuimille annetaan laaja harkintavalta sen suhteen, minkälaisissa tilanteissa etäyhteyksien käyttäminen on soveliasta. Tämä on lähtökohtaisesti hyvä asia. Laaja harkintavalta voi kuitenkin johtaa erilaiseen tuomioistuin- tai tuomarikohtaiseen soveltamiskäytäntöön, mitä ei ole pidettävä muiden rikosprosessin toimijoiden ja asianosaisten näkökulmasta toivottavana. Hallituksen esityksessä on monijäsenen kokoonpanon jäsenen etäosallistumisen osalta todettu, että estettä ei ole sille, että tuomioistuimessa annettaisiin etäosallistumiseen liittyen soveltamisohje. Tältä osin toivottavaa olisi, että ohjeistukset eri tuomioistuimissa olisivat samansuuntaiset ja mahdollisuuksien mukaan valtakunnalliset. Tältä osin Tuomioistuinviraston rooli korostuu.

Keskeistä säännöksiä uudistettaessa on lisäksi varmistaa se, että niitä voidaan voimaan tullessa myös käytännössä soveltaa. Tämä edellyttää riittävän laadukasta tekniikkaa sekä tiloja ja tapaa, jolla oikeudenkäynnin julkisuus voidaan käsittelyn osalta turvata.

Mitä mieltä olette ehdotetuista pykälistä, jotka koskevat tuomarin osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä (OK 2:15-16)?

Valtakunnansyyttäjän toimisto kannattaa 15 §:n mukaista ehdotusta, joka mahdollistaa monijäsenisen kokoonpanon jäsenen etäosallistumisen suulliseen käsittelyyn. Perustelut säännökselle ovat asianmukaiset. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi on todettu, että keskeisin tekijä etäyhteyden soveliaisuuden harkinnassa tässä tapauksessa on asian laatu. Tähän näkemykseen on sinänsä helppo yhtyä. Käytännössä saattaa kuitenkin syntyä tilanteita, joissa vakavassa asiassa käsittelyn viivästyminen voidaan estää sillä, että etäyhteyttä käytetään. Näin ollen on perusteltua, ettei pykälässä aseteta soveltamiselle kategorisia rajoja esimerkiksi rangaistusasteikon tai seuraamuksen perusteella. Sillä, että asia saadaan käsiteltyksi, on asianosaisille merkitystä. Tästä näkökulmasta etäyhteyden käyttämisen mahdollisuus tulisi olla esillä myös vakavien rikosasioiden käsittelyssä silloin, kun siihen on aihetta ja asian selvitetty tila on riittävän hyvä.

Erikseen on syytä tuoda esiin pitkät oikeudenkäynnit, joissa läsnäolon ja etäyöskentelyn mahdollisuuksia on syytä käyttää joustavasti, jotta oikeudenkäynti kulkee sujuvasti eikä turhia viivästyksiä tule. Tämän periaatteen tulisi koskea sekä ehdotettua tuomioistuimen jäsenen etämahdollisuutta että asianosaisten mukaan lukien syyttäjien mahdollisuutta osallistua etäyhteydellä.

Valtakunnansyyttäjän toimisto kannattaa myös ehdotettua 16 §:ää eli etäoikeudenkäyntiä koskevaa säännöstä. Erityisen hyvin tällainen oikeudenkäynti soveltuu valmisteluistuntoihin ja pakkokeinokäsittelyihin. Pykälän sanamuodossa on sisäinen viittaus, joka ei ole ehkä kaikkein onnistunein. Pykälässä mainitaan ensin rikos- ja riita-asian valmistelu ja sitten pakkokeinolaissa tarkoitettu asia ja sen jälkeen muun asian suullinen käsittely. Näin ollen lukija saattaa ymmärtää, että muulla asialla viitataan muuhun kuin riita-, rikos- tai pakkokeinoasiaan ja tätä ei ilmeisesti ole säännöksessä tarkoitettu.

Mikä on mielipiteenne etäoikeudenkäynnin julkisuutta koskevasta pykälästä (OK 2:17)? Pidättekö asianmukaisena, että julkisuuden toteuttamisen keinot jätetään tuomioistuimen harkintaan?

Valtakunnansyyttäjän toimisto pitää sinänsä asianmukaisena sitä, että julkisuuden toteuttamisen keinot jätetään tuomioistuimen harkintaan. Tältä osin on kuitenkin täysin selvää, että mikäli keinoja julkisuuden toteuttamiseksi ei ole olemassa, ei 16 §:n mukaisia etäoikeudenkäyntejä voida toteuttaa. Selvää on myös se, että pakkokeinoasioissa ja rikosasioissa yleisöä on varsin harvoin, mikä tarkoittaa sitä, että etukäteen toteutetut toimenpiteet turvata suullisen käsittelyn julkisuus, ovat useimmiten tarpeettomia ja aiheuttavat turhaa työtä.

Mitä mieltä olette todistelun vastaanottamista etäyhteydellä koskevan momentin (OK 17:52.1) lisäedellytysten kumoamisesta?

Valtakunnansyyttäjän toimisto pitää lisäedellytysten kumoamista kannatettavana. Kuten hallituksen esityksessä on todettu, kyseiset seikat voidaan tarvittaessa ottaa huomioon soveliaisuusharkinnassa.

Mielipiteenne ilman näköyhteyttä tapahtuvaa kuulemistä koskevista momenteista (OK 17:52.2-3)?

Lähtökohta henkilötodistelun vastaanottamisessa tulee olla se, että kuultavaan on sekä kuva- että puheyhteys. Tällöin voidaan paremmin varmistua siitä, että henkilö on asianmukaisessa paikassa eikä häneen kuulemisen aikana kohdistu painostusta tai muuta epäasiallista käytöstä. Näin ollen on pidettävä kannatettavana, että pelkällä äänyhteydellä tapahtuvaan kuulemiseen liittyy käytännössä samat lisäedellytykset kuin aiemminkin eikä oikeustilaa ole tarkoitus muuttaa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista oikeudenkäymiskaaren ja rikosoikeudenkäyntilain pykälistä, joiden nojalla asianosaisen osallistuminen oikeudenkäyntiin voitaisiin määrätä toteutettavan etäyhteyden välityksellä (OK 12:8.5 ja ROL 8:13.5)?

Valtakunnansyyttäjän toimisto pitää esitystä tältä osin kannatettavana. Kuten arviomuistioon annetussa lausunnossa on jo todettu, erityisesti rikosasioiden käsittelyn turvallisuuteen ja vankikuljetuksiin liittyvät kysymykset ovat sellaisia, joiden asianmukaiseksi ratkaisemiseksi ehdotettu säännös on perusteltu.

Mitä mieltä olette pakkokeinojen ja poissalon seuraamusten käyttöalan laajentamisesta koskemaan etäyhteydellä tapahtuvaa valmisteluistuntoa (OK 5:15 d ja ROL 7:14 a kumoaminen) ja kattamaan osallistumisen etäyhteydellä myös muualta kuin toisessa tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona (OK 12:8.4 ja ROL 8:13.4)?

Valtakunnansyyttäjän toimisto kannattaa esitettyä muutosta. Asianosainen voi osallistua etäyhteydellä monenlaisista olosuhteista ja sen vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista jättää kaikkea tuomioistuimen ulkopuolelta tapahtuvaa etäosallistumista pakkokeinojen ja poissaoloseuraamusten ulkopuolelle. Keinot vältellä osallistumista ja viivästyttää oikeudenkäyntiä saattavat käytännössä olla kovin moninaisia.

Mielipiteenne etäyhteyden käyttöalan laajentamiseen koskemaan tunnustamisoikeudenkäyntiä (ROL 8:13.5 kumoaminen)?

Valtakunnansyyttäjän toimisto on tuonut esitetyn muutosehdotuksen esiin arviomuistiosta antamassaan lausunnossa ja kiittää siitä, että asia on pyydetyksi otettu jatkovalmistelussa huomioon. Videoyhteydellä tunnustamisoikeudenkäyntiin osallistuminen ei vaaranna oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Vastaajan tunnustuksen oikeellisuus ja suostumus menettelyyn voidaan arvioida videoyhteydellä samoin kuin rikosasian pääkäsittelyssä annetun kertomuksen uskottavuus. Syyttäjän osallistumiselle videoyhteydellä tunnustamisoikeudenkäyntiin ei liene minkäänlaista periaatteellistakaan estettä.

Onko teillä muuta lausuttavaa esityksen johdosta?

Valtakunnansyyttäjän toimistolla ei ole muuta lausuttavaa.

Koivisto Ari-Pekka
Syyttäjälaitos

Mattila Mari
Syyttäjälaitos